

Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Öğretmenlerin Düşünce, Tutum ve Endişeleri

Hayri SUN¹
İshak ALTUNDAŞ²
Turgay ÇINAR³
Zeynel DEMİR⁴

Özet

Kaynaştırma eğitimine yönelik öğretmenlerin düşünce, tutum ve endişelerinde etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Diyarbakır ilinde bulunan okullarda çalışan 290 öğretmenin görüşlerinin alınması ile yürütülen bu çalışma 2023 yılında yapılmıştır. Araştırma verileri anket uygulaması ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünce, tutum ve endişe düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünce, tutum ve endişelerinde yaş, eğitim durumu, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olma ve kaynaştırma eğitimi alma değişkenlerinin etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinimli Öğrenci, Kaynaştırma Eğitimi, Öğretmen

Teachers' Thoughts, Attitudes and Concerns About Inclusive Education

Abstract

Quantitative research method was used in this research, which was conducted to examine the factors affecting teachers' thoughts, attitudes and concerns regarding inclusive education.

¹ Bulutçeker İmam Hatip Ortaokulu, Çınar/Diyarbakır, hayri_sun21@hotmail.com.

² Beneklitaş İlkokulu, Çınar/Diyarbakır, ishakaltundas21@gmail.com.

³ Oğlaklı Köyü Mezrik Mezrası İlkokulu, Bağlar/Diyarbakır, turgay4042@gmail.com.

⁴ Ayveri Kurik İlkokulu, Çınar/Diyarbakır, zeynel4213@gmail.com.

This study, which was conducted by taking the opinions of 290 teachers working in schools in Diyarbakır, was conducted in 2023. Research data was obtained through survey application. SPSS program was used to analyze the research data. As a result of the research, it was determined that female teachers' thoughts, attitudes and anxiety levels towards inclusive education were higher than male teachers. In the study, it was concluded that the variables of age, educational status, being an inclusive student in the class and receiving inclusive education had an impact on teachers' thoughts, attitudes and concerns towards inclusive education.

Keywords: Student with Special Needs, Inclusive Education, Teacher

Giriş

Sınıf ortamındaki bireyler; hepsi farklı fiziksel, duygusal ve bilişsel özelliklere sahiptir. Bu farklılıklar nedeniyle eğitim uygulamaları da farklılık gösterebilmektedir. Okulların sunduğu genel eğitim ve genel eğitim veren programlar, engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmakta, gelişimsel anormallikleri olan bireyler için özel eğitim gerektirmektedir. Kaynaştırma eğitimi özel eğitim uygulamalarının en önemlilerinden biridir (Radmard, 2021). Kaynaştırma eğitimi kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Kaynaştırma eğitimi ile bütün öğrenciler aynı ortam ve koşulda eğitim almakta birbirlerinin farklılıklarını göz önüne almamayı, birlikte olmayı öğrenebilmektedirler. Kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimi bulunan çocuk bir yandan kendisini iyi hissederek akranları ile birlikte eğitim alabilecek, diğer yandan da akran eğitimi modeline uygun olarak öğrenimi daha etkin olabilecektir.

Kaynaştırmanın tarihine baktığımızda, farklı ülkelerdeki farklı uygulamalarla geliştiğini, çeşitli düzenlemelerle birçok ülke tarafından kabul edildiğini ve benimsendiğini görebiliriz. Sınırlı bir uygulamayla başlayan bu uygulama, zamanla kendine has ilke ve kuralları olan bir kalıp haline gelmiştir. Günümüzde özel ihtiyaçları olan çoğu insan, normal gelişim gösteren akranlarının yanı sıra en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında eğitim görmektedir. İnsanın ailesi ve akranlarıyla en fazla vakit geçirebildiği, eğitim ihtiyaçlarının en iyi karşılandığı ortam en az kısıtlayıcı ortamdır. En az kısıtlayıcı ortam kapsayıcı eğitimin önemli bir bileşenidir. Kapsayıcı eğitim sürecinde eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyen çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar öğretmenlerden, velilerden, okul yöneticilerinden veya destek personelinden kaynaklanabileceği gibi eğitim programlarının ve teknolojilerin etkin uygulanamamasından, donanım yetersizliğinden veya eğitim ortamının yetersiz olmasından da kaynaklanabilmektedir (Yazıcıoğlu, 2018).

Kaynaştırma eğitiminin başarısından sorumlu pek çok faktör vardır ve öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumu da bunlardan biridir. Kaynaştırma öğrencisi kabul etmeyen, bireysel farklılıklara saygı göstermeyen, kaynaştırma öğrencilerine karşı olumsuz tutum sergileyen bir öğretmen kaynaştırma eğitiminin başarısının önünde bir engeldir. Kaynaştırma eğitiminin başarısı öğretmenlerin kaynaştırma konusundaki tutumlarıyla yakından ilişkili olup, öğretmenlerin başarısı, meslek algıları ve mesleğe yönelik tutumları da kaynaştırma eğitiminin başarısını etkileyecektir. Eğitimin önde gelen unsuru olan öğretmenlerin, işlerinde kendilerini yeterli hissetmeleri ve meslekleri ile ilgili pozitif yönlü tutum sergilemeleri, başarıları için çok önemlidir (Can ve Kara, 2017). Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe de kaynaştırma öğrencilerinin ve dolayısıyla eğitimin başarısını etkileyebilecektir. Bu araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe durumunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Kaynaştırma Eğitimi

Bu tür eğitim özel gereksinimi bulunan öğrencilerin eğitim gereksinimleri, ilgilendikleri ve yeteneklerinin bulunduğu konulara uygun bir eğitim türünden yararlanmalarını, onları yüksek öğrenime ve meslek yaşamına hazırlamayı ve toplum içinde yaşamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Kapsayıcı eğitime işaret eden hedeflerde, özel eğitim gerektiren öğrencilerin sosyal uyumu ve sosyal gelişimi vurgulanmaktadır. Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrencilerin destekleyici eğitim hizmetlerinden faydalanmaları koşuluyla akranlarıyla aynı ortamda eğitim görmeleridir (Rasmussen ve Yıkılmış, 2020). Akranları ile aynı ortamda eğitim almaları bu öğrencilerin kendilerini kötü hissetmelerini engellenmiş olmaktadır. Özel eğitim gereksinimi bulunan çocukların akranları ile birlikte eğitim alıyor olmaları onların akran eğitiminden de yararlanmasını sağlayabilmektedir.

Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin mevcut koşulları akran gruplarıyla paylaşarak öğrenme sürecine dahil edilmesini ifade etmektedir. Kapsayıcı eğitim olarak adlandırılan bu tür eğitim ile bütün öğrenciler aynı sınıfta aynı konuları öğrenmekte, aynı koşullarda eğitim imkanından yararlanmış olmaktadır. Özel eğitim kurslarında yarı zamanlı olacak şekilde her tür ve seviyedeki diğer bireylerle etkileşime girmelerini sağlayan destekleyici eğitim hizmetleri sunarak eğitimini ifade eder ve hedeflerine ulaşmaktır. En yüksek düzeyde eğitim hedefleri. Kaynaştırmanın amacı, özel gereksinimi bulunan öğrencilerin toplumda kendilerine bir yer bularak eğitim süreci sonrasındaki yaşamlarında sosyal yaşama katılmalarını sağlamaktır (Aker, 2014). Buradaki amaç eğitim dönemi sonrasında özek

gereksinimi bulunan çocukların ileriki yaşlarında sosyal yaşamda kendilerine bir görev verilmesi halinde bu görevi başarı ile yürütebilmeleridir.

Kapsayıcı eğitimin özü, engellilik türü ve derecesi dikkate alınarak özel ihtiyaçları olan bireylerin eğitimsel ve sosyal entegrasyonudur. Ancak entegrasyon ve entegrasyon denilen şey, engelli ya da zor bir öğrenciyi normalleştirmek değil, ilgi ve yetenekleri aracılığıyla potansiyelini geliştirmek, böylece nispi olarak iyi bir yaşam seviyesine ulaşmaları, kendi gereksinimlerinin kendisinin karşılayabilecekleri bir hale gelebilmesidir. Kapsayıcı eğitim yalnızca özel ihtiyaçları olan öğrencilere değil, aynı zamanda tipik olarak gelişmekte olan öğrencilere, ebeveynlere ve öğretmenlere de yararlı olmaktadır. Kaynaştırma eğitim, özel gereksinimi bulunan öğrencilere, sosyal başarının yanında normal gelişim gösteren öğrencileri gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenme olanağı sağladığı gibi, tipik gelişme göstermekte olan öğrencilerin kişisel farklılıkları benimsemelerine, arkadaşlarına ve özel eğitim gereksinimi olan diğer bireylere karşı pozitif yönlü tutum içerisinde olmalarını sağlayabilmektedir (Yılmaz ve Melekoğlu, 2018).

Aynı zamanda ebeveynlerin kendi çocukları ve diğer çocukları ile uyumlu, kabul edici ve işbirlikçi ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olur; bu durum öğretmenlere sabır, hoşgörü ve kişisel farklılıkların düşünülmemesi gibi değerler konusunda bilgi ve deneyim kazandırdığı için faydalıdır. Ayrıca, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında kazanılan beceri ve deneyimlerle öğretmenler, tüm öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine dayalı daha etkili bir eğitim sunabilir, öğrenci başarısına ve mesleki gelişime yol açabilmektedir (Can ve Kara, 2017).

Literatürde kapsayıcı eğitim denildiğinde “en az kısıtlayıcı ortam” terimiyle karşılaşılmaktadır. Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını en iyi karşılayan bir ortama ve özel eğitim gerektirmeyen akranlarıyla birlikte yerleştirilmesi olarak ifade edilen kaynaştırma eğitiminin temelini bu terim oluşturmaktadır (Karakış, 2023).

Son yıllarda yapılan araştırmalarda kaynaştırma eğitimi kavramının sıklıkla kaynaştırma, kaynaştırma eğitimi gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Kaynaştırma kavramı sadece özel gereksinimi bulunan öğrencileri değil, diğer dezavantajlı olsun ya da olmasın tüm öğrencileri dikkate alan bir felsefe olarak açıklanabilir. Kaynaştırma eğitimi ise özel eğitim ile genel eğitimin ortak yönetimi yoluyla tüm öğrencilere etkili eğitim sağlar. Bu kavramlar, kaynaştırma veya kaynaştırma uygulamalarında sadece özel ihtiyaçları olan öğrencilerin okullarda barındırılmasının gerekmediğini, aynı zamanda okulların da özel ihtiyaçları olan

öğrencileri barındırması gerektiğini belirten kaynaştırma eğitiminden farklılık göstermektedir (Amaç, 2021).

Kaynaştırma Eğitiminin Amaçları

Kapsayıcı eğitimin maksadı, özel eğitim gereksinimi bulunan öğrencileri ve akranlarını birbirinden ayırmadan desteklemek ve eğitim olanaklarından yararlanmalarını sağlamaktır. Özel gereksinimli bireylerin başarısızlık ve işe yaramazlık duygularından kurtulmalarını ve uygun eğitim verildiği takdirde başarılı olabileceklerine dair kendilerine inanmalarını sağlayacak destekleyici eğitimler sağlanmalıdır.

Kapsayıcı eğitimin temel hedefleri şunlardır (Ünal, 2010):

1. Branş okulları ve özel sınıfların getirdiği etiketleri ortadan kaldırmak;
2. Engelli çocukların sosyal statüsünün iyileştirilmesi;
3. Öğrenciye uygun bir öğrenme ortamı yaratmak;
4. Daha fazla çocuğun eğitim almasını sağlamaktır.

Kaynaştırmanın amaçlarını genel olarak özetlemek gerekirse; akranlarından ayrılmadan sosyal gelişimlerini desteklemek, iletişim becerilerini geliştirmek ve sosyal hayatın her alanında akranlarıyla aynı ortamda öğrenmelerini en uygun düzeyde sürdürmelerini sağlamaktır. daha yüksek hıza ulaşma, okul kültürüne uyum sağlama becerilerini geliştirme, kendi yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağlama, kişiselleştirilmiş eğitim uygulamaları gerçekleştirme ve bireysel farklılıklara saygı göstermedir (Kabasakal vd., 2008).

Başarılı ve etkili uygulama, temel ilkelerin varlığı, benimsenmesi ve uygulanmasıyla başarılır. Kaynaştırma eğitimine ilişkin ilkeler Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2018) yer almaktadır. Buna göre; aynı eğitim ortamında eğitim almak, ihtiyaca göre uygulanabilir eğitim belirlemek, kaynaştırma eğitiminin olabildiğince erken başlaması, bireysel farklılıklara dayalı, gönüllülük, sabır, sevgi ve saygı gerektiren, doğal olana teslim olmak şeklinde açıklanmaktadır. Bireylerin toplumun bir parçası olmalarını sağlayan çevre. Ayrıca saha çalışmasında belirlenen ilkelerin ortak paydaları şu şekilde özetlenebilir:

- Eğitimin tüm paydaşlarının katılımı sağlanabilmelidir.
- Katılım algıları değişmeli ve öğrenciler oldukları gibi kabul edilmelidir.

- Toplantılar düzenli olarak yapılmalıdır. Oturum, engellilik türleri ve müdahale yöntemleri hakkında bilgilendirici araştırmaları içermelidir.
- Aileler, öğretmenler, okul yönetimi ve varsa özel eğitim kurumlarının ilgili personeli arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
- Gereken çaba paylaşılmalıdır. Bu süreç ancak ilgili tüm taraflar arasında uyum olması durumunda başarılı olacaktır.
- Her insanın farklı özellikler sergileyebileceği unutulmamalıdır.
- Herkesin bir arada vakit geçirebileceği alanlar yaratılmalıdır.
- Tipik gelişim gösteren bireyler, akranları arasındaki farklılıklar konusunda bilgilendirilmelidir.
- Gerekğinde destek eğitim hizmetleri sağlanmalıdır.

Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliliği

Öğretmenler, eğitim sisteminin genel hedeflerinin yanı sıra okulun türüne, düzeyine ve sunulan içeriğe bağlı olarak ulaşılması beklenen spesifik hedeflere de ulaşacak temel aktörlerdir. Geleneksel yöntemde öğretmen öğretim aşamalarında merkezde yer bulurken, modern yöntemde öğretmen artık öğretim sürecinin merkezinde yer almamakta, öğrenme aşamalarına öğrencilere rehberlik etme rolünü üstlenmektedir. Ancak okulların uygulama alanına baktığımızda öğrenme ve öğretme sürecinin merkezinde öğrenciler yer alırken, bu süreci aktif olarak şekillendiren ve yürüten de öğretmenlerin kendisidir (Özpolat, 2013).

Modern öğrenci merkezli eğitim sistemi, öğretmenlerin öğretim aşamalarında yönlendirme gibi bir rol oynamasını gerektirmekte ve öğretimin gerekliliği belirginleşmektedir. Öğretmenliğin önemi, eğitim sistemine katkısı, mesleki yeterlilikler ve mesleki yeterliliklerin geliştirilmesine yönelik az sayıda araştırma bulunmamaktadır. "Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarından Beklentiler ve Eğitim Fakültelerinin Sunduğu İçerikler" başlıklı çalışmada öğretmenlik mesleğinin öneminden bahsedilmiş; kullanılan öğretim programlarının içeriği ve hedefleri ne kadar iyi planlanırsa planlansın etkililiğinin önemli olduğu belirtilmiştir. sonuçta öğretmenin yeteneğine ve performansına bağlıdır. Öğretmenlerin, özel eğitim gereksinimi bulunan çocuklara en az genel eğitimde olduğu kadar özel eğitim hizmetlerinin sunulmasında da önemli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü özel eğitim öğrencilerinden beklenen yeterliklere ulaşma süreci, mevcut öğretmenlerin yeteneklerinin ötesinde yeterlilik, özveri ve yaratıcılık gerektirmektedir. Bu yeterliliklerin kazanılması ve öğretmenlerin giderek

daha fazla çeşitlilik gösteren öğrenci popülasyonu ile çalışırken ne yapmaları gerektiği ve bunlara nasıl ulaşılacağı, eğitim sistemleri ve ülkeler için önemli araştırma konularıdır (Kayabaşı, 2012).

Özel eğitim öğrencilerinin eğitiminde karşılaşılan temel sorunun öğrencilerin mevcut yeteneklerinin belirlenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, özel eğitim gereksinimi bulunan öğrencilerin öğretmenleri için, öğrencilerin mevcut performansını belirlemek, yeterlilik seviyelerini belirlemek ve öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını belirlemek şu anda zor olup, ek yetenek ve çaba gerektirir. Öğretmenler, özel eğitim gereksinimi bulunan çocukların eğitim alabilmelerinde etkin rolü mevcuttur. Bu düşünceye dayanarak; kaynaştırma uygulamasının başarısının öğretmenlerin kendi yeteneklerine ilişkin algılarıyla ilişkili olduğu söylenebilir (Öztürk ve Akdal, 2022). Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili algılarının yükselmesi ile sınıf içerisinde bulunan kaynaştırma öğrencisinin eğitiminde daha etkin bir rolünün bulunmasını sağlayabilecek ve kaynaştırma öğrencisi akranları ile beraber aynı koşullarda eğitim alabilecektir.

Kaynaştırma uygulamalarının ve özel eğitim hizmetlerinin genel olarak eğitim sistemiyle özel eğitim gereksinimi bulunan öğrenciler için beklenen sonuçlara ve faydalara yol açması açısından öğretmenlerin konuya ilişkin yeterlikleri önemli olmakla birlikte, literatürdeki araştırmalar öğretmen yeterliklerinin istenilen seviyeye ulaşmadığını göstermektedir. Bu durum sınıflarında özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri olan öğretmenlerin yeterli özel eğitim ve kaynaştırma bilgi ve becerilerine sahip olmadıklarını göstermektedir (Yılmaz ve Melekoğlu, 2018). Öğretmenlerin bu yönde bir bilgi seviyesinin olması onların kaynaştırma öğrencileri ile ilgilenirken ne şekilde bir davranış ortaya koymalarını gerektiği konusunda bilgi sahibi olmalarını da sağlayacaktır.

Öğretmenlerin sahip olması gereken becerilerin başında iletişim becerisinin geldiği söylenebilir. Aslında bu anlamda öğrenci ve ailelerle etkileşim mesleki bir gerekliliktir ve öğretmenliğin vazgeçilmez yeteneklerinden biridir. Kaynaştırma eğitimi gören ve özel eğitim gereksinimi bulunan çocuklar için ailelerin, çocukları ile ilgili her durumda öğretmenle iletişime geçebileceklerini bilmek, ailelerin endişelerini ortadan kaldıran bir faktördür. Bu bağlamda öğretmenlerin ailelerle iletişime açık olması, gerekli konularda aileleri bilgilendirmesi, ailelere temel danışmanlık hizmeti vermeye istekli olması, danışmanlık hizmeti verebilmek için gerekli bilgi ve iletişim becerisine ve organizasyon becerilerine sahip olması gerekmektedir (Taşkaya, 2012).

Öğretmen yeterliliklerini araştıran araştırmalar, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimiyle alakalı bilgi seviyelerinin yüksek seviyede olması gerekli olmaktadır. Özel eğitim gereksinimi bulunan bireyler açısından kapsayıcı eğitimden beklenen faydalar, bunun bir yansıması olarak eğitim sisteminin çıktısı da kaynaştırma uygulamasının bazı önkoşullarına bağlıdır. Başka gereklilikler olsa da konu bütünlüğü çerçevesinde 'öğretmen' bakış açısıyla değerlendirme yapılacaktır. Öğretmenlerin öncelikle görev yaptıkları okulların toplulaştırma sürecinde olduğunu veya birleşme sürecinde olduğunu bilmeleri gerekmektedir (Bayar, 2015).

Öğretmenler bireysel farklılıkları olan öğrencileri de kapsayıcı olmalı ve farklılıklardan kaynaklanan öğrenme ve gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya istekli olmalıdır. Ayrıca özel eğitim gereksinimi bulunan çocukların aileleri ve öğrencinin gelişimini destekleyebilecek diğer kişi ve kuruluşlarla birlikte çalışmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin sergilediği bu tutum ve davranışlar, öğretmenlerin kaynaştırma eğitim uygulamalarından beklenen sonuçlara ulaşım ulaşımadıklarının oldukça önemli yetenek göstergeleridir (Turgut vd., 2016).

Kaynaştırma eğitimine ve uygulamaya başlamadan önce öğretmenlere konuyla ilgili temel kavram ve bilgilerin verilmesi, konuya yönelik olumlu tutum gösterilmesini ve ortak dil kullanılmasını kolaylaştırır. Ayrıca bu farkındalık çalışmasının öğretmenlerin kapsayıcı eğitimden yararlanacak öğrencileri kabul etmelerini sağlayacağına inanıyor. Düzenli okul temelli toplantılar ve küçük çalışma grubu etkinlikleri, öğretmenlere deneyimlerini paylaşma ve diğer öğretmenlerin kapsayıcı uygulama sürecine aktif olarak katıldığını görme fırsatları da sağlayabilir. Öğretmenler böyle bir süreçte olduklarında kendilerini yalnız ve çaresiz hissetmek yerine, gerektiğinde bir danışmandan veya özel eğitim öğretmeninden destek alacaklarına dair mesleki rahatlama ve güven kazanırlar (Küçük-Doğaroğlu ve Bapoğlu-Dümenci, 2015).

Öğretmenlere kaynaştırma uygulamasının gerektirdiği yeterliliklerin kazandırılması ve öğretmenler arasındaki bilgi paylaşım ağının genişletilmesi amacıyla konferans, çalışma grubu gibi etkinliklerin yanı sıra öğretmenlere engellilik türleri ve dereceleri, engellilik durumları hakkında bilgiler verilebilir. Eğitim materyallerinin hazırlanması ve geliştirilmesine ilişkin yöntem ve teknikler ile bu materyallerin değerli olduğunun ve ihtiyaç duyulmasını sağlayabileceğinin anlatılması önemlidir (Teke ve Sözbilir, 2021).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Kaynaştırma eğitimine yönelik öğretmenlerin düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe durumunda etkili olan faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada nicel araştırma

yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, geçmişte ya da mevcut zamanda var olan bir durumu tanımlayan, öğrenmenin oluşmasına ve bireyin istendik davranışı geliştirmesine uygulanan genel bir süreci ifade etmektedir (Karasar, 2011).

Örneklem

Diyarbakır ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 290 öğretmenin görüşlerinin alınması ile yürütülen bu çalışma 2023 yılında yapılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Sosyodemografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Erkek	161	55,52
	Kadın	129	44,47
Yaş	25 ve altı	83	28,62
	26-35	112	38,62
	36 ve üstü	95	32,76
Eğitim Durumu	Lisans	158	54,48
	Yüksek Lisans	121	41,72
	Doktora	11	3,79
Sınıfta Kaynaştırma Öğrencisi Bulunma	Evet	101	34,83
	Hayır	189	65,17
Kaynaştırma Eğitimi Alma	Evet	226	77,93
	Hayır	64	22,07
Toplam		290	100

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre araştırmaya 290 öğretmen katılmıştır. 290 öğretmenden %55,52’si erkektir. %38,62’si 26-35 yaşları arasında olan öğretmenlerden %54,48’i lisans mezunudur. Öğretmenlerden %65,17’sinin sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunmamaktadır ve %77,93’ü kaynaştırma eğitimi almıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama aracı Loreman, Earle, Sharma ve Forlin’in (2007) tarafından geliştirilen “Sentiments, Attitudes, and Concerns About Inclusive Education (SACIE)” ölçeğinin Cansız M. ve Cansız N. (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek; 4’lü likert tipindedir ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutların güvenilirlik katsayıları sırası ile: 0,89, 0,93 ve 0,91 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0,87, 0,89 ve 0,90 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılan analizler öncesinde araştırma verilerinin normallik dağılımı incelenmiş, araştırma

verilerinin normal dağılımlı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırma verilerinin analizinde T Testi ve Anova Testi uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmada kaynaştırma eğitime yönelik öğretmenlerin düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeylerinde etkili olan faktörler incelenmiş, elde edilen veriler öğretmenlerin sosyodemografik özellikleri ile ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Yapılan T Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss.	t	p
Düşünce	Erkek	161	3,121	1,633	1,110	0,000
	Kadın	129	3,145	1,425		
Tutum	Erkek	161	3,637	1,325	1,069	0,053
	Kadın	129	3,648	1,243		
Endişe	Erkek	161	3,346	1,342	1,224	0,044
	Kadın	129	3,392	1,497		

Tablo 2'ye göre öğretmenlerin cinsiyeti ile kaynaştırma eğitime yönelik düşünceleri ve yaşadıkları endişe durumu arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p < 0,05$), tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 3. Öğretmenlerin Yaşına Göre Yapılan Anova Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss.	F	p
Düşünce	25 ve altı	83	3,021	1,333	1,995	0,093
	26-35	112	3,276	1,426		
	36 ve üstü	95	3,260	1,524		
Tutum	25 ve altı	83	3,642	1,497	1,534	0,040
	26-35	112	3,707	1,863		
	36 ve üstü	95	3,680	1,473		
Endişe	25 ve altı	83	3,396	1,622	1,490	0,000
	26-35	112	3,458	1,411		
	36 ve üstü	95	3,420	1,336		

Tablo 3'e göre öğretmenlerin yaşı ile kaynaştırma eğitime yönelik tutumları ve yaşadıkları endişe durumu arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p < 0,05$), düşünceleri arasında anlamlı farklılık yoktur ($p > 0,05$).

Tablo 4. Öğretmenlerin Eğitim Durumuna Göre Yapılan Anova Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss.	F	p
Düşünce	Lisans	158	3,622	1,625	1,375	0,051
	Yüksek Lisans	121	3,671	1,219		
	Doktora	11	3,695	1,450		

Tutum	Lisans	158	3,423	0,999	1,426	0,000
	Yüksek Lisans	121	3,461	0,893		
	Doktora	11	3,482	1,001		
Endişe	Lisans	158	3,356	1,266	1,552	0,022
	Yüksek Lisans	121	3,372	1,429		
	Doktora	11	3,389	1,325		

Tablo 4'e göre öğretmenlerin eğitim durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ve yaşadıkları endişe durumu arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p<0,05$), düşünceleri arasında anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$).

Tablo 5. Öğretmenlerin Sınıfında Kaynaştırma öğrencisi Olma Durumuna Göre Yapılan T Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss.	t	p
Düşünce	Evet	101	3,334	1,741	2,116	0,076
	Hayır	189	3,298	1,624		
Tutum	Evet	101	3,415	1,489	1,942	0,000
	Hayır	189	3,400	1,834		
Endişe	Evet	101	3,620	1,492	2,006	0,001
	Hayır	189	3,549	1,744		

Tablo 5'e göre öğretmenlerin sınıfında kaynaştırma öğrencisi olma durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları ve yaşadıkları endişe durumu arasında anlamlı farklılık bulunurken ($p<0,05$), düşünceleri arasında anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$).

Tablo 6. Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi Alma Durumuna Göre Yapılan T Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss.	t	p
Düşünce	Evet	226	3,496	1,444	1,629	0,007
	Hayır	64	3,331	1,625		
Tutum	Evet	226	3,488	1,423	1,423	0,040
	Hayır	64	3,420	1,366		
Endişe	Evet	226	3,320	1,487	1,552	0,049
	Hayır	64	3,304	1,624		

Tablo 6'ya göre öğretmenlerin eğitim durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Kaynaştırma eğitimi; engelli öğrencilerin normal okullarda akranlarıyla birlikte eğitim görmesi, ailelerinin görüşlerinin dinlenmesi, böylece engellilik derecesine göre ihtiyaçlarının okul veya sınıfta karşılanması, çocukların normal okullarla bütünleşmesi ve uyumunun

sağlanması anlamına gelmektedir. Akranların oluşturduğu eğitim sınıflarında farklılıklar vardır. En az kısıtlayıcı ortam ilkesi doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilere tam zamanlı veya yarı zamanlı genel eğitim sınıflarında eğitim verilmekte, özel eğitim gereksinimi olmayan öğrencilerle birlikte öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaç duyabileceği destek hizmetleri verilmektedir.

Öğretmenlerin cinsiyeti ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri ve yaşadıkları endişe düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunurken, tutumları arasında anlamlı farklılık yoktur. Demir ve Açar (2010) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin cinsiyeti ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri arasında anlamlı farklılık bulunduğunu tespit etmişleridir. Araştırmada kadın öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe durumunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadın öğretmenler kişisel özelliklerinden dolayı karşılaştıkları konulara daha kapsayıcı bir şekilde yaklaşıyor olmalarından dolayı kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyleri yüksek olabilmektedir.

Öğretmenlerin yaşı ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutum ve endişeleri arasında anlamlı farklılık bulunurken, düşünceleri arasında anlamlı farklılık yoktur. Yanardağ ve arkadaşları (2023) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin yaşı ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmada yaş aralığı 26-35 arasında olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyinin diğer öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşı genç olan öğretmenler mesleklerinin ilk yıllarında olmalarından dolayı kaynaştırma eğitiminin önem ve yararını tam olarak göremeyebilirlerken, öğretmenlerin yaşlarının ilerlemesi ile yaşadıkları yorgunluk ve tükenmişlik ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyleri olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutum ve endişeleri arasında anlamlı farklılık bulunurken, düşünceleri arasında anlamlı farklılık yoktur. Araştırmada öğretmenlerin eğitim düzeylerinin yükselmesi ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyinin yükseldiği görülmüştür. Öğretmenler aldıkları eğitim ile kaynaştırma eğitiminin önem ve yararı hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmekte ve bu sebeple de kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyleri yükselebilmektedir.

Öğretmenlerin sınıfında kaynaştırma öğrencisi olma durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutum ve endişeleri arasında anlamlı farklılık bulunurken, düşünceleri arasında anlamlı

farklılık yoktur. Demir ve Açar (2010) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin görev yaptıkları sınıf ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığını tespit etmişleridir. Araştırmada sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin sınıfında bulunan kaynaştırma öğrencisine eğitim vermesi ile öğrenciye sağladığı yararı görmesi onun kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyine olumlu bir şekilde yansıtılabilmektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Demir ve Açar (2010) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin hizmetiçi eğitim alma durumu ile kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığını tespit etmişleridir. Araştırmada kaynaştırma eğitimi alan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaynaştırma eğitimi almış olan öğretmenler aldıkları eğitimin etkisiyle kaynaştırma eğitiminin önem ve yararlarını daha etkili bir şekilde öğrenmekte ve bu da öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyine olumlu bir şekilde yansıtılabilmektedir.

Araştırma sonucunda kadın öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeylerinin erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyinde yaş, eğitim durumu, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olma ve kaynaştırma eğitimi alma değişkenlerinin etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi alınan eğitimler ile öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde yönelik düşünceleri, tutumları ve yaşadıkları endişe düzeyleri yükselebilmektedir. Düşünce ve tutumun yükselmesi alınan eğitimle sağlanırken, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik endişeleri de yine öğretmenlere verilecek eğitim ile giderilebilecektir.

Kaynakça

- Aker, G. (2014). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Amaç, Z. (2021). Kapsayıcı eğitim ve ilköğretim öğretmenleri: sistematik bir inceleme. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 74-97.

- Bayar, A. (2015). Kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yeterliği ölçeğinin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 71-85.
- Can, E. Kara, Z. (2017). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi öğrencilerine yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 71-96.
- Cansız, N. ve Cansız, M. (2018). Kaynaştırma eğitimi ile ilgili düşünce, tutum ve endişe ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kastamonu Education Journal*, 26(2), 271-280.
- Demir, M. K., ve Açar, S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 749-770.
- Duran-Düşürür, A. (2018). *İlkokullarda kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Kabasakal, Z., Girli, A., Okun, B., Çelik, N., ve Vardarlı, G. (2008). Kaynaştırma öğrencileri, akran ilişkileri ve akran istismarı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23).
- Karakış, H. (2023). *Ortaokul öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilik düzeyleri ile bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve uygulama süreçlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kayabaşı, Y. (2012). Öğretmenlerin öğretim sürecinde kullandıkları öğretim yöntem ve teknikleri ile bunları tercih etme nedenleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(27), 45-65.
- Küçük-Doğaroğlu, T., & Bapoğlu-Dümenci, S. (2015). Sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ve erken müdahale hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*. 1(2), 460-473.
- Loreman, T., Earle, C., Sharma, U., & Forlin, C. (2007). The development of an instrument for measuring pre-service teachers' sentiments, attitudes, and concerns about inclusive education. *International Journal of Special Education*, 22(1), 150-159.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Özpolat, V. (2013). Öğretmenlerin mesleki önceliklerinde öğrenci merkezli eğitim yaklaşımının yeri. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(200), 5-27.
- Öztürk, D., & Akdal, D. (2022). Sınıflarında özel gereksinimli öğrencileri olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretimine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (61), 453-484.

- Radmard, S. (2021). Sınıf yönetimi olgusu üzerine yapılmış ulusal çalışmaların betimsel içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(1), 214-244.
- Rasmussen, M. U., ve Yıkmış, A. (2020). Özel gereksinimli çocukların mesleki eğitim ve istihdamına yönelik annelerin görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 324-345.
- Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 283-298.
- Teke, D., ve Sözbilir, M. (2021). Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterliklerini belirlemek için ölçek geliştirme. *Eurasian Journal of Teacher Education*, 2(1), 55-68.
- Turgut, Ü. Salar, R., Aksakallı, A., ve Gürbüz, F. (2016). Bireysel farklılıkların öğretim sürecine yansımalarına dair öğretmen görüşlerinin incelenmesi: nitel bir araştırma. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 431-444.
- Ünal, F. (2010). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflardaki, öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yanardağ, R., Konal, İ., ve Baş, Ç. (2023). Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi. *Toplumsal Politika Dergisi*, 4(1), 42-51.
- Yazıcıoğlu, T. (2018). Kaynaştırma uygulamalarının tarihsel süreci ve Türkiye’de uygulanan kaynaştırma modelleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 8(1), 92-110.
- Yılmaz, E., & Melekoğlu, M. A. (2018). Kaynaştırma eğitiminin yasa ve uygulamalardaki durumunun Türkiye ve Avrupa bağlamında değerlendirilmesi. *Osmangazi Journal of Educational Research*, 5(1), 1-17.